

Formal Learning Patterns in Thai Rural Studies in Southern Thailand

Supote Kovitaya¹ Nibonth Tipsrinimit² Sanan Pengmuan³
and Ismaae Alee⁴

¹ M.A.S., Assistant Professor,
Department of Public Administration, Faculty of Management Sciences,
Prince of Songkla University
E-mail: ksupote@ratree.psu.ac.th

² M.A.(Thai Literature), M.P.A.(Human Resources Management), Assistant Professor,
Department of Thai and Eastern Languages, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Thaksin University

³ M.S.(Rural and Regional Development Planning),
Department of Education, Faculty of Education,

⁴ Ph.D.(Fiqh), Assistant Professor,
Department of Islamic Studies, College of Islamic Studies,
Prince of Songkla University

This research aimed to investigate the formal learning patterns in Thai rural studies in Southern Thailand, determining the specific forms and proposing guidelines for promotion and supplementation. Rural studies curriculums as well as their teaching-learning systems in tertiary institutions under the Ministry of University Affairs and the Ministry of Education in Southern Thailand were investigated.

The population and samples for field study consisted of administrators, lecturers, students and community leaders involved in rural studies from Prince of Songkla University, Thaksin University, Walailak University, and Rajabhat Institutes in Surat Thani, Phuket, Nakhon Si Thammarat, Songkhla and Yala. In collecting the data, three sets of interview schedules were used: one for administrators, another for lecturers, and the other for lecturers, students and community leaders. The data was analyzed using analytical induction. After the field data was analyzed, a seminar was held to verify the data. Administrators and lecturers from the aforementioned institutions were requested to express opinions and suggestions.

Songklanakarin Journal of Social Sciences and Humanities 7(2) May - Aug. 2001: 149-159

รับต้นฉบับ 23 พฤศจิกายน 2543 ปรับปรุง-แก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ 5 มกราคม 2544

รับลงตีพิมพ์ 23 มีนาคม 2544

The findings were as follows:

1) Three formal learning patterns were identified in Thai rural studies curriculums or courses offered by the Universities and Rajabhat Institutes in Southern Thailand: curriculums or courses with more than 50%, less than 50% and less than 25% of course content on rural studies. Lectures, discussion and brainstorming were the most popular teaching methods. However, in the opinion of lecturers, the most effective method was field study. Course evaluation was based on students' assignments and activities, mid-semester and final exams.

2) In the investigation of curriculums or courses with more than 50% of content on rural studies, it was found that there was a lack of linkage between the students' process of learning and that of local people. The educational institutions focused mainly on the students' process of learning, with respect particularly to project preparation, and the villagers were allowed to participate in all steps of project administration.

3) Four categories of problems/obstacles could be identified: (1) the current curriculums were quite dated and did not correspond to the real situations, (2) there was a limited number of lecturers, and in the Rajabhat Institutes part-time lecturers had to be recruited, (3) learners were inattentive and there were too many students in each section, and (4) instruction was mainly theory-based and confined only to classroom learning. Textbooks to facilitate self-study were limited or obsolete, and "red tape" did not facilitate field or on-site study.

4) To solve the problems above, rural studies curriculums or courses should be updated to respond fully to the needs of the communities. Lecturers' knowledge and skills should be upgraded to keep pace with progress in the field. Students should be made aware of the significance of their communities and proud of them. In addition, an up-to-date rural studies database should be set up, model communities for learning and development should be formed, and local community networks should be built to bring about linkage in learning among related parties.

Keywords: Rural Studies, Tertiary Institutions, Southern Thailand

แบบแผนการเรียนรู้เกี่ยวกับชนบทไทยในภาคใต้

สุพจน์ โกวิทยา¹ นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิตร² สนั่น เพ็งเหมือน³
และ อิศมาแอ อาลี⁴

¹ M.A.S., ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

E-mail: ksupote@ratree.psu.ac.th

² อ.ม.(วรรณคดีไทย), พบ.ม.(การบริหารทรัพยากรมนุษย์), ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยทักษิณ

³ M.S.(Rural and Regional Development Planning), อาจารย์

ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

⁴ Ph.D.(Fiqh), ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์แบบแผนการเรียนรู้เกี่ยวกับชนบทไทยในภาคใต้และเพื่อกำหนดรูปแบบและแนวทางการส่งเสริมและเสริมสร้างแบบแผนการเรียนรู้เกี่ยวกับชนบทไทยในภาคใต้ โดยศึกษาหลักสูตรและระบบการเรียนการสอนชนบทศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยและกระทรวงศึกษาธิการในภาคใต้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ข้อมูลภาคสนามประกอบด้วยผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน นักศึกษาและผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับชนบทศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี สถาบันราชภัฏภูเก็ต สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช สถาบันราชภัฏสงขลาและสถาบันราชภัฏยะลา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร แบบสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนและแบบสัมภาษณ์เจาะลึกอาจารย์ผู้สอน นักศึกษาและผู้นำชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย หลังจากวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามแล้ว มีการจัดการสัมมนาเพื่อตรวจสอบข้อมูลโดยเชิญผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอนจากสถาบันดังกล่าวข้างต้นมาให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) รูปแบบการเรียนรู้เกี่ยวกับชนบทไทยจากการจัดหลักสูตรหรือรายวิชาในมหาวิทยาลัยและสถาบันราชภัฏในภาคใต้จำแนกได้ 3 ลักษณะ คือ หลักสูตรหรือรายวิชาที่จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับชนบทโดยตรง (มีเนื้อหาชนบทศึกษาเกินร้อยละ 50) หลักสูตรหรือรายวิชาที่มีเนื้อหาชนบทศึกษาไม่เกินร้อยละ 50 และหลักสูตรหรือรายวิชาที่มีเนื้อหาชนบทศึกษาบางส่วน (น้อยกว่าร้อยละ 25) วิธีการสอนที่นิยมคือ การบรรยาย การอภิปรายและการสอนแบบระดมความคิด การสอนแบบปฏิบัติงานภาคสนามเป็นวิธีการสอนที่อาจารย์ผู้สอนคิดว่ามีประสิทธิภาพมากที่สุด เกณฑ์ในการประเมินผลพิจารณาจากผลงานและกิจกรรมของนักศึกษา การสอบกลางภาคและปลายภาคการศึกษา

2) ผลการศึกษาหลักสูตรหรือรายวิชาที่จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับชนบทโดยตรง พบว่ายังขาดความเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาและของชาวชนบท เนื่องจากสถาบันการศึกษายังมุ่งให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาเฉพาะในกระบวนการจัดทำโครงการเท่านั้น และให้ชาวชนบทมีส่วนร่วมในการบริหารโครงการทุกขั้นตอน

3) ปัญหาและอุปสรรคสรุปได้ 4 ด้าน คือ (1) หลักสูตรที่ใช้ยังล้าหลังและไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง (2) จำนวนผู้สอนมีจำกัด โดยเฉพาะในสถาบันราชภัฏ ทำให้ต้องจ้างอาจารย์พิเศษมาช่วยสอน (3) ผู้เรียนในแต่ละกลุ่มมีมากเกินไปและส่วนใหญ่ขาดความตั้งใจศึกษา (4) การจัดการเรียนการสอนยังเน้นภาคทฤษฎีและเรียนในห้องเรียนเป็นหลัก ตำราที่จะให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมีน้อยและล้าสมัย และระเบียบทางราชการก็ไม่เอื้อต่อการศึกษานอกสถานที่มากนัก

4) เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้น หลักสูตรหรือรายวิชาที่เกี่ยวกับชนบทศึกษาจำต้องแก้ไขให้ทันสมัยและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ต้องมีการพัฒนาคณาจารย์ผู้สอนให้ก้าวทันกับสาขาวิชา ต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักในความสำคัญของชนบทและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน นอกจากนี้ยังต้องพัฒนาฐานข้อมูลชนบทศึกษาให้ทันสมัยและจัดให้มีชุมชนต้นแบบของการเรียนรู้และพัฒนา รวมทั้งสร้างเครือข่ายชุมชนในพื้นที่เพื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้ร่วมกัน

คำสำคัญ: ชนบทศึกษา, สถาบันอุดมศึกษา, ภาคใต้

บทนำ

ภาคชนบทเป็นภาคที่มีความสำคัญยิ่งของประเทศไทย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ได้กำหนดแผนการพัฒนาชนบทโดยการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาคและชนบทรวมทั้งยกมาตรฐานคุณภาพชีวิตของคนในชนบท (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ม.ป.ป., 69) ดร.สิปปนนท์ เกตุทัต (2537) ประธานกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้คาดการณ์ทิศทางการพัฒนาชนบทในระยะปี พ.ศ. 2540-2550 ว่าจะมีการกระจายความเจริญออกไปสู่ชนบท ควบคู่กับการกระจายอำนาจการปกครองออกไปสู่ส่วนท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้เกิดเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างเมืองกับชนบททั้งในภาคการผลิต การเกษตร การอุตสาหกรรม การบริการ โครงสร้างสาธารณูปการ การขนส่งคมนาคม และโทรคมนาคม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนได้กำหนดหมวด 3 เรื่องสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย และหมวด 9 การปกครองส่วนท้องถิ่น นับเป็นปัจจัยกระตุ้นและส่งเสริมการพัฒนาชนบทที่สำคัญยิ่ง ทำให้คนไทยมีสิทธิ

อย่างสากลและยังส่งเสริมพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นราชการส่วนท้องถิ่นในภาคชนบทอีกด้วย

ส่วนทางด้านการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ได้กำหนดให้มีการพัฒนารวมทั้งเพิ่มการวิจัยและพัฒนาทางสังคม-ศาสตร์ในบริบทของสังคมไทย เพื่อให้การพัฒนามิติต่างๆ ของสังคมไทยเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น (พิพัฒน์ วิเชียรสุวรรณ, ม.ป.ป., 88) สำหรับประเด็นปัญหาทางด้านชนบทศึกษา เสน่ห์ จามริก (2537, 45-49) ได้เขียนเกี่ยวกับอุดมศึกษากับบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น ในส่วนของการศึกษาชุมชนท้องถิ่นว่าในสภาวะสถาบันอุดมศึกษาไทยเท่าที่เป็นอยู่ขณะนี้ แนวทางและแบบแผนการวิจัยไม่ได้มีการส่งเสริมและสร้างสรรค์ความรู้เกี่ยวกับชนบทไทยอย่างจริงจัง ซึ่งส่งผลสะท้อนและผลกระทบไปถึงสภาวะการเรียนการสอนด้วย และระบบการเรียนรู้มักจะอาศัยองค์ความรู้ที่มีบริบทสังคมวัฒนธรรมจากต่างประเทศ นอกจากนั้น น.พ.ประเวศ วัชรี (2541, 2) กล่าวถึงการพัฒนาของประเทศไทยว่าเป็นการพัฒนาแบบทุบฐาน ทำให้ระบบต่างๆ ของประเทศอ่อนแอเนื่องจากรัฐและระบบการศึกษาไทยรวมทั้งมหาวิทยาลัย

ได้ละทิ้งฐานล่างคือภาคชนบทไปเป็นเวลานาน จึงควร
แก้ปัญหาโดยทำให้ความสำคัญกับภาคชนบท และ
การสร้างประชาสังคมในทุกตำบลทั่วประเทศ

ดังนั้นในภาวะปัจจุบันแม้ว่าชนบทไทยจะได้
เปลี่ยนแปลงไปมาก แต่ความเข้าใจชนบทไทยทั้งของผู้ที่
ทำงานเกี่ยวกับชนบทหรือผู้อยู่ในชนบทเองก็ยังคงอยู่ใน
ระดับที่ไม่ชัดเจนนัก การศึกษาเกี่ยวกับชนบททั้งในและ
นอกระบบก็ยังไม่มีความชัดเจนว่าความเข้าใจเกี่ยวกับ
ชนบทได้ถูกกำหนดหรือสอดแทรกไว้ในหรือนอกหลักสูตร
อย่างไร สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย
ได้เล็งเห็นความสำคัญและสภาพปัญหาดังกล่าว จึงได้
กำหนดให้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับชนบทศึกษา (Rural
Studies) หรือแบบแผนการเรียนรู้เกี่ยวกับชนบทไทย
เพื่อจะได้ทราบแบบแผนกระบวนการเรียนรู้ของชนบท
ศึกษา และความเชื่อมโยงของกระบวนการเรียนการสอน
ของสถาบันอุดมศึกษากับกระบวนการเรียนรู้ของชาว
ชนบท ตลอดทั้งเพื่อปรับปรุงและพัฒนารูปแบบของ
ชนบทศึกษาที่เหมาะสมสำหรับสถาบันอุดมศึกษา การ
วิจัยชนบทศึกษานี้จึงเป็นการศึกษาแบบแผนการ
เรียนรู้เกี่ยวกับชนบทไทยซึ่งมีโครงการวิจัยแยกย่อยตาม
ภูมิภาครวม 7 โครงการย่อย โครงการวิจัยแบบแผน
การเรียนรู้เกี่ยวกับชนบทไทยในภาคใต้จึงเป็นโครงการ
วิจัยหนึ่งในเจ็ดของโครงการดังกล่าว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์แบบแผนการเรียนรู้
เกี่ยวกับชนบทไทยในภาคใต้
2. เพื่อกำหนดรูปแบบและแนวทางการส่งเสริม
และการเสริมสร้างแบบแผนการเรียนรู้เกี่ยวกับชนบท
ไทยในภาคใต้

วิธีการวิจัย

วิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการ
วิเคราะห์เอกสาร การเก็บข้อมูลภาคสนามและการจัด
สัมมนา

การวิเคราะห์เอกสารเป็นการวิเคราะห์เอกสาร
ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทราบถึงสถาบันอุดมศึกษาในสังกัด
ทบวงมหาวิทยาลัยและกระทรวงศึกษาธิการในภาคใต้

มีสถาบันใดบ้างที่มีหลักสูตรและหรือรายวิชาที่เกี่ยวข้อง
กับชนบทศึกษา เมื่อทราบสถาบันที่มีหลักสูตรและ/
หรือรายชื่อที่เกี่ยวข้องกับชนบทศึกษาแล้ว จึงดำเนินการ
เก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหาร อาจารย์
ตลอดจนนักศึกษาและผู้นำชุมชนของสถาบันที่เกี่ยวข้อง
กับการเรียนการสอนชนบทศึกษา

ส่วนการจัดสัมมนาเป็นกระบวนการตรวจสอบ
ความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร
และการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยเชิญผู้แทนจากสถาบัน
ต่างๆ ที่ทางโครงการได้ไปเก็บข้อมูลภาคสนามมาแสดง
ความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะผลการวิจัย เพื่อให้ได้
ข้อมูลที่ถูกต้องสมบูรณ์ (สุภางค์ จันทวานิช, 2539, 130)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร
คณาจารย์ผู้สอนรายวิชา นักศึกษา และผู้นำชุมชน
ที่เกี่ยวข้องกับชนบทศึกษาในมหาวิทยาลัยทักษิณ
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี สถาบันราชภัฏภูเก็ต
สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช สถาบันราชภัฏสงขลา
และสถาบันราชภัฏยะลา สำหรับผู้บริหารและคณาจารย์
ผู้สอนรายวิชาจะสัมภาษณ์ทุกคน เว้นแต่การศึกษา
ความเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษา
กับกระบวนการเรียนรู้ของชาวชนบทจะสัมภาษณ์แบบ
เจาะลึกกลุ่มตัวอย่างเฉพาะอาจารย์ผู้สอน นักศึกษาและ
ผู้นำชุมชนบางคนที่เป็นผู้สามารถให้ข้อมูลหลักได้ (Key
Informant)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์
ผู้บริหาร แบบสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอน ซึ่งเป็นแบบ
สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสัมภาษณ์แบบเจาะ
ลึก

2.1 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร มีคำถาม เกี่ยวกับ

- 1) เหตุผลของการจัดทำหลักสูตรและ
การเปิดสอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับชนบทศึกษาและปี
พ.ศ.ที่เริ่มสอน
- 2) เนื้อหาสาระของรายวิชาที่ต้องการ
ให้นักศึกษาเรียนรู้

3) แนวโน้มของจำนวนนักศึกษาที่เรียน
วิชาดังกล่าว

4) นโยบายและแผนการจัดการเรียน
การสอนเกี่ยวกับชนบทศึกษา

5) นโยบายหรือแนวโน้มในการพัฒนา
การเรียนรู้เกี่ยวกับชนบทศึกษาของสถาบัน

6) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการ
เรียนการสอนเกี่ยวกับชนบทศึกษา

7) ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบและ
แนวทางในการส่งเสริมและเสริมสร้างการเรียนการสอน
เกี่ยวกับชนบทศึกษา

8) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น

2.2 แบบสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอน มีคำถาม
เกี่ยวกับ

1) หลักสูตร วิชาที่สอน เป็นวิชา
พื้นฐาน วิชาบังคับหรือวิชาเลือกและจำนวนนักศึกษา

2) วิธีการสอน (วิธีการสอนกำหนด
ตามวิธีการสอนของบุญชม ศรีสะอาด, 2537)

3) วิธีการที่ใช้สอนมากที่สุดและเหตุผล
ที่ใช้

4) วิธีการสอนที่คิดว่าทำให้ผู้เรียนได้
เรียนรู้ชนบทอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

5) เกณฑ์การประเมินผลการเรียน

6) ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการ
เรียนการสอน

7) ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบและ
แนวทางในการส่งเสริมและเสริมสร้างการเรียนการสอน
เกี่ยวกับชนบทศึกษา

8) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

2.3 แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

เป็นเครื่องมือในการศึกษาความเชื่อมโยง
ของกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษา กับกระบวนการ
เรียนรู้ของชาวชนบท โดยการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอน
นักศึกษาและผู้นำชุมชนผู้เกี่ยวข้อง จะมีคำถามเกี่ยวกับ

1) วัตถุประสงค์หลักสูตร วิชาที่
เกี่ยวข้องกับชนบทศึกษา

2) สถานที่ฝึกปฏิบัติงานและกระบวนการ
ฝึกปฏิบัติงาน

3) กระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้าน

4) ความเชื่อมโยงของกระบวนการ
เรียนรู้ของนักศึกษาและชาวบ้าน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยใช้วิธี
การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) (สุภางศ์
จันทวานิช, 2531, 131-133)

ผลการวิจัย

ส่วนที่หนึ่ง การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์
ผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับแบบแผนการเรียนรู้
เกี่ยวกับชนบทศึกษาซึ่งครอบคลุมเรื่องการจัดหลักสูตร
และรายวิชา วิธีการสอนและวิธีประเมินผลการสอน
ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอน

1. การจัดหลักสูตรและรายวิชาที่เกี่ยวกับชนบท
ศึกษา

หลักสูตรในระดับอุดมศึกษาในภาคใต้ที่สังกัด
ทบวงมหาวิทยาลัยและกระทรวงศึกษาธิการ มีการจัด
หลักสูตรและรายวิชาเป็น 3 ลักษณะ คือ หลักสูตร
หรือรายวิชาที่จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับชนบทโดย
ตรง (มีเนื้อหาชนบทศึกษามากกว่าร้อยละ 50 ขึ้นไป)
หลักสูตรหรือรายวิชาที่จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับ
ชนบทไม่เกินร้อยละ 50 และหลักสูตรหรือรายวิชาที่มี
เนื้อหาเกี่ยวกับชนบทบางส่วน (มีเนื้อหาชนบทศึกษา
น้อยกว่าร้อยละ 25)

2. วิธีการสอน

วิธีการสอนที่อาจารย์ผู้สอนนำมาใช้จะใช้วิธี
การผสมผสานตั้งแต่ 2 วิธีขึ้นไป การจะใช้รูปแบบและ
วิธีการสอนแบบใดขึ้นอยู่กับความถนัด สภาพแวดล้อม
ของเนื้อหาวิชา จำนวนนักศึกษา ความพร้อมของวัสดุ
อุปกรณ์ จำนวนหน่วยกิตและระยะเวลาการสอนแต่ละ
คาบ วิธีการสอนสองลำดับแรกที่นิยมใช้คือ การสอน
แบบบรรยายและการสอนแบบอภิปราย ส่วนการสอนที่
นิยมเป็นลำดับที่สามคือ อาจารย์ผู้สอนในมหาวิทยาลัย
นิยมใช้วิธีการสอนแบบระดมความคิด ส่วนอาจารย์
ผู้สอนในสถาบันราชภัฏนิยมใช้วิธีการสอนแบบให้ผู้เรียน
เสนอรายงานหน้าชั้นเรียน อาจารย์ผู้สอนทั้งในมหา-
วิทยาลัยและสถาบันราชภัฏมีความเห็นตรงกันว่า

จัดการเรียนการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับชนบทอย่างแท้จริงและมีประสิทธิภาพมากที่สุดคือ การสอนแบบปฏิบัติงานภาคสนาม

3. วิธีประเมินผลการสอน

เกณฑ์ประเมินผลการเรียนการสอนในแต่ละสถาบันจะมีความหลากหลาย แต่ในภาพรวมผู้สอนจะกำหนดคะแนนเต็ม 100 คะแนน ผู้ที่จะผ่านเกณฑ์การเรียนในแต่ละรายวิชาจะต้องทำคะแนนให้ได้อย่างน้อย 50 คะแนนจึงจะถือว่าสอบผ่าน ส่วนกิจกรรมที่ใช้ประเมินได้แก่ การสอบกลางภาคและการสอบปลายภาคการศึกษา การจัดทำรายงาน การเสนอรายงานหน้าชั้นเรียน การวิเคราะห์กรณีศึกษา การศึกษาดูงาน การเข้าชั้นเรียนและการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือการร่วมกิจกรรมภาคสนาม

4. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนมีปัญหาและอุปสรรค 4 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรที่ยังล้าสมัยไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ด้านผู้สอนมีจำนวนจำกัด โดยเฉพาะสถาบันราชภัฏที่ต้องจัดจ้างอาจารย์พิเศษมาสอน อาจารย์บางคนมีวุฒิการศึกษาหรือประสบการณ์ไม่ตรงตามวิชาที่สอนและใช้วิธีการสอนแบบเก่า ด้านผู้เรียนมีจำนวนผู้เรียนแต่ละกลุ่มมากเกินไป และการขาดความตั้งใจในการศึกษาหาความรู้ และด้านการเรียนการสอนยังคงเน้นภาคทฤษฎีและเรียนในชั้นเรียนเป็นหลัก หนังสือตำรามีน้อย ล้าสมัยและมีระเบียบการดำเนินการที่ไม่เอื้อต่อการศึกษานอกสถานที่

ส่วนที่สอง การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อมโยงของกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษา กับกระบวนการเรียนรู้ของชาวชนบท ซึ่งได้ศึกษาหลักสูตรหรือรายวิชาที่จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับชนบทโดยตรง 4 หลักสูตร คือ หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศึกษาศาสตร์ เพื่อการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยทักษิณ และหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต วิชาเอกการพัฒนาชุมชน สถาบันราชภัฏภูเก็ต

เหตุผลสำคัญของหลักสูตรที่ได้จัดให้นักศึกษาได้เรียนรู้ชนบทโดยตรง (มีเนื้อหาของหลักสูตรหรือรายวิชา ร้อยละ 50 ขึ้นไป) เพราะเป็นสาขาวิชาชีพที่เมื่อนักศึกษาสำเร็จการศึกษาแล้วจะต้องทำงานกับชุมชน และต้องมีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนและสังคม

หลักสูตรทั้งสี่หลักสูตรได้กำหนดให้มีการศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ สำหรับภาคปฏิบัติ สถาบันการศึกษาส่วนใหญ่กำหนดให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติงานในชุมชนที่มีระบบการจัดการที่เข้มแข็งและอยู่ไม่ห่างไกลสถาบันการศึกษา การฝึกปฏิบัติงานมี 3 ขั้นตอน คือ การศึกษาชุมชน การร่วมคิดค้นและการกำหนดโครงการ การสนับสนุนการบริหารโครงการกับชาวบ้าน และการติดตามและประเมินผลโครงการ

ในส่วนของความเชื่อมโยงของกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาและของชาวชนบทพบว่าการปฏิบัติงานภาคสนามยังคงมีแนวความคิดและเน้นความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักศึกษาเป็นหลักสำคัญ โดยเฉพาะการเลือกชุมชนที่มีการจัดการที่ดี การปฏิบัติงานภาคสนามทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้ประสบการณ์จริงในชนบท ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานในชนบทต่อไป การเรียนรู้กระบวนการกำหนดโครงการและการบริหารโครงการพัฒนาชุมชนทำให้นักศึกษาเห็นศักยภาพในการพัฒนาชุมชนโดยชุมชนเอง และสามารถประยุกต์ใช้ทฤษฎีการพัฒนาชุมชนในงานพัฒนาชุมชนทำให้ชาวชนบทเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการกำหนดโครงการ การบริหารโครงการ และการติดตามและประเมินผลโครงการ ซึ่งนักศึกษาต้องดำเนินการโดยให้ชาวชนบทมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน อย่างไรก็ตามการปฏิบัติงานภาคสนามของนักศึกษา ชาวบ้านและผู้นำชุมชนเข้าใจว่าเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนนักศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วมของชาวชนบทและชุมชนเท่านั้น นอกจากนั้นจากการศึกษาพบว่ามีกรณีฝึกงานภาคสนามของหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์เพื่อการพัฒนาชุมชนเพียงหลักสูตรเดียวที่ได้จัดให้นักศึกษาและผู้นำชุมชนไปศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์และเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากลุ่มและองค์กรชาวบ้าน

ส่วนที่สาม รูปแบบและแนวทางในการส่งเสริมและการเสริมสร้างแบบแผนการเรียนรู้เกี่ยวกับชนบทศึกษา ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบและแนวทางในการส่งเสริมและการเสริมสร้างแบบแผนการเรียนรู้เกี่ยวกับชนบทศึกษา

1. รูปแบบและแนวทางในการส่งเสริมแบบแผนการเรียนรู้เกี่ยวกับชนบทศึกษา

1.1 *ด้านหลักสูตร* จะต้องพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ รายวิชาควรจัดให้มีภาคปฏิบัติเพิ่มขึ้นและควรกำหนดให้นักศึกษาทุกหลักสูตรต้องเรียนรู้เกี่ยวกับชนบทศึกษาอย่างน้อย 1 รายวิชา

1.2 *ด้านผู้สอน* ผู้สอนจะต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้ทางวิชาการที่ทันสมัย ทำการศึกษาวิจัยชุมชนหรือชนบทอย่างจริงจัง นำเทคโนโลยีและวิธีสอนแบบใหม่มาใช้ เช่น วิธีการ RRA, PAR, PRA หรือ FSR เป็นต้น และให้ผู้นำชุมชนหรือวิทยากรในพื้นที่มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน โดยการสร้างเครือข่ายกับชุมชนและประสานด้านการเรียนการสอนกับผู้นำท้องถิ่น

1.3 *ด้านผู้เรียน* ต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักเกี่ยวกับชนบทมากขึ้น สร้างจิตสำนึกให้ผู้เรียนรักและภูมิใจในท้องถิ่นของตน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดตัดสินใจและแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

1.4 *ด้านการจัดการเรียนการสอน* ควรให้ความสำคัญกับชนบทศึกษามากขึ้น สร้างเครือข่ายในพื้นที่ กำหนดเป้าหมายการศึกษาในพื้นที่ให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรม มีการจัดรูปแบบการเรียนการสอนและการเข้าสู่ชุมชนแบบใหม่ๆ เช่น การสร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันกับชุมชนเพื่อการศึกษาและการพัฒนาชุมชน การจัดให้มีการประชุมหรือเสนอผลงานร่วมกันในระดับอำเภอเพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตลอดจนการส่งเสริมการทัศนศึกษาชนบท เป็นต้น

2. รูปแบบและแนวทางในการเสริมสร้างแบบแผนการเรียนรู้เกี่ยวกับชนบทศึกษา ควรมีการดำเนินการดังนี้

2.1 *ด้านหลักสูตร* ต้องให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชนบทศึกษาในวงกว้าง โดยเปิดสอนรายวิชาชนบทศึกษาเพิ่มขึ้น อาจเพิ่มเป็นวิชาเลือก วิชาเอกหรือวิชาโท จัดเนื้อหาวิชาชนบทศึกษาในหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและสัมพันธ์กับพื้นที่ โดยให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน หรือเป็นแหล่งถ่ายโอนความรู้ เป็นเครือข่ายกัน และกำหนดให้วิชาชนบทศึกษาเป็นวิชาเลือกสำหรับนักศึกษาทุกคน

2.2 *ด้านผู้สอน* ผู้สอนต้องให้ความสำคัญกับชุมชนและบุคคลในพื้นที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนชนบทศึกษา และให้ถือเสมือนว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นครูหรือผู้ร่วมงานที่ต้องให้ความเคารพและควรสร้างจิตสำนึกของผู้เรียนว่าควรทำประโยชน์ให้ชุมชนด้วย มิใช่มุ่งเอาแต่ประโยชน์จากชุมชนฝ่ายเดียว การฝึกปฏิบัติงานภาคสนามควรมีการนิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ทั่วถึงและสร้างเครือข่ายหรือประสานกับวิทยากรในพื้นที่เพื่อให้เป็นผู้ช่วยสอนหรือดูแลผู้เรียนด้วย

2.3 *ด้านผู้เรียน* ต้องเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกต่อชุมชนและถิ่นกำเนิด โดยให้ผู้เรียนได้ศึกษาในพื้นที่ที่เป็นถิ่นกำเนิดของตนเอง ให้อุบัติและได้พบปะกับบุคคลที่ประสบความสำเร็จในท้องถิ่น รวมทั้งเรียนรู้ภูมิปัญญาจากชาวบ้านในชุมชนของตนเอง

2.4 *ด้านการเรียนการสอน* ต้องเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ผู้เรียน โดยเชิญผู้นำชนบทที่มีความรู้ความสามารถมาบรรยายพิเศษ หรือให้นักศึกษาเป็นผู้ช่วยนักวิจัยในโครงการชนบทศึกษา ให้มีชุมชนต้นแบบของการเรียนและการพัฒนา สร้างระบบข้อมูลที่ทันสมัยและสร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ต่อกัน เช่น การเชิญเป็นวิทยากร การให้ความสนับสนุนในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน การร่วมกันศึกษาและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น การบริการวิชาการแก่ชุมชน เป็นต้น

อภิปรายผล

เนื่องจากการวิจัยแบบแผนการเรียนรู้เกี่ยวกับชนบทศึกษายังไม่มีผู้ใดทำการวิจัยมาก่อน ทบวงมหาวิทยาลัยจึงได้กำหนดโครงการชนบทศึกษาเพื่อให้

มีการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ขึ้นมา จากการทบทวนวรรณกรรม มีวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องสี่เรื่องด้วยกัน คือ ผลงานวิจัยของกานดา ผรณเกียรติ์ และคณะ ซึ่งเป็นผู้ศึกษาโครงการชนบทศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัยแต่เน้นในพื้นที่ภาคกลาง และงานวิจัยของสุภาณี อ่อนชื่นจิตร ซึ่งวิจัยเน้นเฉพาะเกี่ยวกับการฝึกงานภาคสนามของนักศึกษา นอกนั้นเป็นงานเขียนหนังสือของเสน่ห์ จามริก และบทความของน.พ.ประเวศ วะสี ซึ่งผู้วิจัยจะอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. แบบแผนการเรียนรู้เกี่ยวกับชนบทศึกษาในภาคใต้

จากสรุปผลการวิจัย 3 ประเด็นคือ การจัดหลักสูตรและรายวิชา วิธีการสอนและวิธีประเมินการสอน และปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับชนบทศึกษาในภาคใต้นั้นพบว่ายังเป็นปรากฏการณ์ความเป็นจริงที่สอดคล้องกับงานเขียนเรื่อง *แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย: บทวิเคราะห์เบื้องต้น* ของเสน่ห์ จามริก (2537, 45-49) ที่ระบุว่าสภาวะสถาบันอุดมศึกษาไทยเท่าที่เป็นอยู่ขณะนี้แนวทางและแบบแผนการวิจัยไม่ได้มีการส่งเสริมและสร้างสรรค์ความรู้เกี่ยวกับชนบทไทยอย่างจริงจัง ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลกระทบบ้างไปถึงสภาวะการเรียนการสอนด้วย ระบบการเรียนรู้มักจะอาศัยองค์ความรู้ที่มีบริบทสังคมวัฒนธรรมจากต่างประเทศ และสอดคล้องกับบทความเรื่อง *ประเวศ วะสีชี้ทางสว่าง* ของน.พ.ประเวศ วะสี (2541, 2) ที่ว่ารัฐและระบบการศึกษาไทยรวมทั้งมหาวิทยาลัยได้ละทิ้งฐานล่าง คือภาคชนบทไปเป็นเวลานาน จึงควรรีให้ความสำคัญกับภาคชนบท การที่แบบแผนการเรียนรู้เกี่ยวกับชนบทศึกษาในภาคใต้โดยทั่วไปยังไม่เปลี่ยนแปลงนั้นผู้วิจัยมีความเห็นว่าปัจจัยสำคัญสองประการคือ ปัจจัยภายในสถาบันการศึกษา และปัจจัยภายนอกของสถาบันการศึกษา สำหรับปัจจัยภายในสถาบันการศึกษา ได้แก่ การยังคงให้ความสำคัญกับการผลิตบัณฑิตเป็นหลัก อาจารย์จึงทำหน้าที่การสอนเป็นหลัก การศึกษาวิจัยและการบริการชุมชนยังมีน้อย กอปรกับจำนวนนักศึกษาที่มีมากขึ้นทำให้การเรียนการสอนเน้นภาคทฤษฎีและการบรรยายในชั้นเรียน และการมีงบประมาณจำกัดทำให้มีตำราน้อย ปัจจัยภายนอก

ได้แก่ แผนในการพัฒนาประเทศที่เน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และการเน้นการรวมอำนาจสู่ส่วนกลางมาตั้งแต่อดีต ส่งผลให้การให้ความสำคัญของภาคชนบท การกระจายอำนาจและการปกครองส่วนท้องถิ่นมีน้อย จึงทำให้สถาบันอุดมศึกษาให้ความสำคัญกับการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมและการบริการมากกว่าเกษตรกรรมซึ่งอยู่ในชนบท และให้ความสำคัญกับการศึกษาเกี่ยวกับการปกครองและการบริหารราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมากกว่าการบริหารและการปกครองส่วนท้องถิ่น

2. การฝึกปฏิบัติงานภาคสนาม

การศึกษาเพื่อทราบความเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการการเรียนรู้ของนักศึกษา กับกระบวนการเรียนรู้ของชาวชนบท โดยการศึกษากรณีศึกษาหลักสูตรและรายวิชาที่จัดให้นักศึกษาเรียนรู้ชนบทศึกษาโดยตรง โดยเฉพาะการฝึกปฏิบัติงานภาคสนามของหลักสูตรที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากการศึกษาในประเด็นนี้เป็นเรื่องใหม่ จึงมีเพียงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของกานดา ผรณเกียรติ์ และคณะ และงานวิจัยของสุภาณี อ่อนชื่นจิตรเท่านั้น ซึ่งปรากฏว่าผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของกานดา ผรณเกียรติ์, ปหาณี วิฑูวัฒนา, ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์ และสุวิดา ธรรมมณีนวศ์ (2541, 134-137) ที่พบว่ากระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับชนบทศึกษาในหลักสูตรของสถาบันการศึกษายังเน้นการเรียนรู้ของนักศึกษาเป็นสำคัญทำให้ขาดความเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ของชาวชนบทและชุมชน เนื่องจากการศึกษาสมัยใหม่ได้แยกผู้เรียนออกจากชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเอง สถาบันการศึกษาปิดตัวและยังมีอำนาจในการจัดการเรียนการสอนทั้งระบบ โดยชุมชนไม่มีส่วนร่วม ในส่วนของชุมชนเองก็ไม่เข้มแข็งเพียงพอที่จะเรียกร้องให้ระบบการศึกษาจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ส่วนความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุภาณี อ่อนชื่นจิตร (2533, บทคัดย่อ) ก็คือพบว่าภาคสนามซึ่งให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษานั้นยังเป็นประโยชน์ต่อชาวชนบทและชุมชนด้วย โดยเฉพาะการกระตุ้นให้ชาวชนบทตื่นตัวต่อการพัฒนาชุมชน

3. รูปแบบและแนวทางในการส่งเสริมและเสริมสร้างแบบแผนการเรียนรู้เกี่ยวกับชนบทศึกษา

สำหรับผลการวิจัยของกานดา ผรณเกียรติ และคณะ (2541) เรื่องแบบแผนการเรียนรู้เกี่ยวกับชนบทไทยในภาคกลางนั้น ถึงแม้ว่าจะเป็นโครงการในแผนงานการวิจัยเดียวกันแต่เนื่องจากมีวัตถุประสงค์ขอบเขตการวิจัยและวิธีการวิจัยที่แตกต่างกันทำให้ยากที่จะเทียบเคียงหรือวิเคราะห์ความสอดคล้องหรือความแตกต่างกัน เพียงแต่พบว่าข้อเสนอแนะในการพัฒนาแบบแผนการเรียนรู้เกี่ยวกับชนบทศึกษามีความสอดคล้องกัน ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของแผนพัฒนาประเทศที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การมีรัฐธรรมนูญใหม่ที่สำคัญกับชุมชนท้องถิ่นและการกระจายอำนาจการปกครอง การปฏิรูปการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับชุมชนและการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นทำให้ราชการส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์การบริหารราชการส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ชนบทของประเทศมีบทบาทและความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการบริหารในระดับชุมชนและระดับประเทศ จึงทำให้การศึกษาที่เกี่ยวกับชนบทศึกษามีความสำคัญและต้องมีการพัฒนาแบบแผนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกัน

ข้อเสนอแนะ

ในปัจจุบันประเทศไทยได้มีการกระจายความเจริญออกไปสู่ภูมิภาคและชนบท และมีการกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ส่วนท้องถิ่น จึงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การปกครอง การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในชนบทเป็นอย่างมาก การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้จะต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว แต่ในสภาวะที่แบบแผนการเรียนรู้ชนบทศึกษาในมหาวิทยาลัยและสถาบันราชภัฏยังประสบปัญหาและมีจุดอ่อนทางด้านหลักสูตร อาจารย์ผู้สอน

นักศึกษาและการจัดการเรียนการสอนเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวจึงควรมีการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. คณะอนุกรรมการโครงการชนบทศึกษาทบวงมหาวิทยาลัยควรจัดสัมมนาทางวิชาการเกี่ยวกับผลการวิจัยโครงการชนบทศึกษาของทุกภูมิภาค เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์แบบแผนการเรียนรู้เกี่ยวกับชนบทศึกษาที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยต่อไป แล้วนำข้อสรุปที่ได้จากการสัมมนานำเสนอต่อคณะกรรมการทบวงมหาวิทยาลัยเพื่อพิจารณาให้สถาบันอุดมศึกษานำแบบแผนการเรียนรู้เกี่ยวกับชนบทศึกษาที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยไปสู่การปฏิบัติต่อไป ทั้งนี้โดยมีการประสานงานและประสานความร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการด้วย

2. ควรมีการส่งเสริมการเผยแพร่ผลการวิจัยโครงการชนบทศึกษาในภูมิภาค โดยการจัดการสัมมนาเพื่อมุ่งเป้าหมายการกระตุ้นและส่งเสริมให้มีการพัฒนาชนบทศึกษาในแต่ละสถาบันและภูมิภาค

3. เพื่อเป็นการเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับชนบทศึกษาระหว่างสถาบันการศึกษา กับชุมชน มหาวิทยาลัยและสถาบันราชภัฏควรบูรณาการแบบแผนกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาและชาวบ้านเข้าด้วยกัน โดยจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ รูปแบบและแนวทางในการดำเนินการให้ชัดเจน และควรส่งเสริมการสร้างความร่วมมือและสร้างเครือข่ายกับชุมชนท้องถิ่น เช่น การจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น การจัดทำโครงการชุมชนศึกษา เป็นต้น

4. ในระดับของทบวงมหาวิทยาลัย กระทรวงศึกษาธิการ และในระดับมหาวิทยาลัย สถาบันราชภัฏควรส่งเสริมการวิจัยชนบทศึกษาต่อไป โดยเฉพาะเมื่อมีการนำเอาแบบแผนการเรียนรู้เกี่ยวกับชนบทศึกษาที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้นำไปปฏิบัติ ควรส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณในการวิจัยติดตามและประเมินผล เพื่อจะได้ปรับปรุงแบบแผนการเรียนรู้การพัฒนาชนบทศึกษาในแต่ละสถาบันให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาภูมิภาคและการพัฒนาประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- กานดา ผรณเกียรติ, ปภาณี ฐิติวัฒนา, ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์ และสุวิดา ธรรมมณีวงศ์. (2541). แบบแผนการเรียนรู้เกี่ยวกับชนบทไทยในภาคกลาง. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2537). การพัฒนาการสอน. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประเวศ วะสี. (2541). ประเวศ วะสี ชี้ทางสว่าง. หนังสือพิมพ์มติชน, 19 มิถุนายน, หน้า 2.
- พิพัฒน์ วิเชียรสวรรณ. (ม.ป.ป.). แผนการศึกษาแห่งชาติ: แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544). กรุงเทพฯ: เม็ดทรายพรินติ้ง.
- ลีปปนนท์ เกตุทัต. (2537). ทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทยในสิบปีข้างหน้า: วิสัยทัศน์ใหม่การเพิ่มสมรรถนะไทยในสังคมโลก. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง แนวทางในการพัฒนาและผลิตกำลังคนระดับบัณฑิตศึกษา จัดโดยทบวงมหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2539). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาณี อ่อนชื่นจิตร. (2533). รายงานการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของประชาชนต่อการฝึกภาคสนามของนักศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. สงขลา: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- เสน่ห์ จามริก. (2537). แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย: บทวิเคราะห์เบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.